

sovokupnostj pedagoghycheskykh teoryj. [Pedagogy as a set of pedagogical theories]. Moscow.

7. Pidlasyj, I. P. (2004). *Praktychna pedagoghika abo try tekhnologhiji : [interakt. pidruch. dlja ped. rynkovoji systemy osvity]*. [Practical pedagogy or three technologies]. Kyiv.

8. Charnecki, K. (1999). *Psykhologhija profesijnogho rozvytku osobystosti*. [Psychology of professional development of personality]. Kyiv.

9. Avalos, B. Teacher professional development in Teaching and Teacher Education over ten years // Teaching and Teacher Education. – 2011. – Vol. 27. – P. 10–20.

10. Byrka, M. F. Blended learning strategy in teacher training programs / M. F. Byrka // Information Technologies and Learning Tools. – 2017. – Vol. 62, No 6. – Pp. 216–224. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1802/1277/>

11. Girvan C., Conneely C., Tangney B. Extending experiential learning in teacher professional development // Teaching and Teacher Education. – 2016. – Vol.58. – P. 129–139.

12. Kennedy M. M. How Does Professional Development Improve Teaching? // The Review of Educational Research. – 2016. <https://doi.org/10.3102/0034654315626800>

13. Lofthouse R. Coaching in education: a professional development process in formation // Professional Development in Education. – 2018. <https://doi.org/10.1080/19415257.2018.1529611>.

14. Mizell H. Why professional development matters. – Learning Forward, 2010. – 28 p.

15. Schaap H., Louws M., Meirink J. et al. Tensions experienced by teachers when participating in

a professional learning community // Professional Development in Education. – 2018. – 18 p. DOI: 10.1080/19415257.2018.1547781

16. Sedova K., Sedlacek M., Svaricek R. Teacher professional development as a means of transforming student classroom talk // Teaching and Teacher Education. – 2016. – Vol.57. – P. 14–25.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БИРКА Маріан Філаретович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.

Наукові інтереси: професійна підготовка та професійний розвиток вчителів природничо-математичних дисциплін в умовах інформаційного суспільства, підготовка майбутніх вчителів інформатики та математики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BYRKA Marian Filaretovych – Doctor of Education, Professor of the Department of Pedagogy, Psychology and Education Management, Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Chernivtsi region.

Circle of scientific interests: professional education and professional development of teachers of natural and mathematical sciences in the information society, preparation of future teachers of informatics and mathematics

Стаття надійшла до редакції 23. 01. 2019 р.

Рецензент – д.п.н. професор Радул В. В.

УДК 378.016:811.111

ДМИТРУК Лілія Анатоліївна –

доктор педагогічних наук,

доцент кафедри англійської філології

Криворізького державного педагогічного університету.

<https://orcid.org/0000-0003-1850-5130>

e-mail: Lilia565656@i.ua

ВИЯВЛЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Вища педагогічна школа повинна забезпечувати підготовку вчителя, який здатен навчатися й вдосконалювати свій професійний рівень самостійно, творчо працювати, використовувати найсучаснішу техніку та методику. Для цього процесу необхідна нова освітня парадигма й новий педагогічний менталітет. Організація інтеграції навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності студентів вищих навчальних закладів, яка буде основою для підвищення професійного рівня, є одним із рішень досягнення поставленого

завдання вищої школи.

Вищі навчальні заклади освіти покликані задовольняти громадське замовлення суспільства на формування ініціативних, діяльних, освічених професіоналів, які в умовах сьогодення можуть швидко і якісно розвивати власний потенціал й вдосконалювати свою професійність.

Досконале володіння іноземною мовою стає важливим компонентом підготовки фахівців, оскільки час та зміни в свідомості українців диктують свої умови (це пов'язано і з необхідністю виконання Збройними Силами України міжнародно-військових

завдань співпраці, і з безвізовим режимом, у зв'язку з яким подорожі до Європи стали як ніколи актуальними, і з розглядом питання щодо обов'язковості складання англійської мови у практиці зовнішнього незалежного оцінювання у 2019 році, і з порядком присвоєння вчених звань щодо отримання сертифікату, відповідно до Загальноєвропейської рекомендації з мовної освіти (на рівні не нижче B2)). В ракурсі означеної проблеми особливої актуальності набуває якісно новий підхід до професійної підготовки майбутніх вчителів англійської мови, адже саме вони будуть розвивати, навчати та виховувати майбутні покоління. Якісно новим підходом, на нашу думку, є інтеграція самоосвітньої та пізнавальної діяльності майбутніх спеціалістів, яка вплине на рівень їх професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтеграції в організації навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності студентів вищої школи розкрито у працях таких науковців, як О. Вознюк, О. Глузман, С. Гончаренко, М. Іванчук, О. Карпенко, М. Князян, І. Козловська, Д. Коломієць, Б. Костів, С. Мартиненко, А. Матюшкін.

Професійна компетентність – це і складова професійної діяльності, і процесуальний результат креативності, і вміння використовувати знання, навички, досвід в певних умовах, досягаючи при цьому позитивні наслідки, і реалізація особистісно-діяльнісної сутності вчителя.

За словами В. Король, професійна компетентність є інтегральною характеристикою ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає не тільки рівень знань, умінь і досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, а й соціально-моральну позицію особистості, і є суттєвою передумовою ефективності професійної діяльності після закінчення ВНЗ, вирішальною умовою швидкої адаптації до умов праці, подальшого професійного вдосконалення [2].

О. Дрогайцев вважає, що «компетентність – це володіння відповідною компетенцією разом з особистісним ставленням до неї та до предмету діяльності; тобто компетенція – це вимога до освітньої та професійної підготовки студента (учня; того, хто навчається), а компетентність – особистісна якість, яка вже сформувалася» [1, с. 9].

Як зазначають учені, сформована професійна компетентність дає змогу фахівцю розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності, створює можливості для самореалізації фахівця і в професії, і в

суспільному житті.

Зважаючи на нормативний підхід до професійної компетентності в освітньо-кваліфікаційних характеристиках, враховуючи наукові підходи до визначення змісту цього поняття, ми уточнюємо поняття «*професійна компетентність бакалавра-філолога*» як здатність фахівця мобілізувати та акумулювати знання, вміння, навички, емоції, почуття, використовувати особистісні якості та інші ресурси з метою розв'язання професійних завдань на рівні вимог державою освітнього стандарту до фаху «Філологія».

Підвищення рівня професійної компетентності – один із головних напрямків реформування освіти. Закон України «Про освіту» стверджує, що «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру».

Професійна підготовка в університеті з урахуванням можливостей всіх видів діяльності, що здійснюються в навчальних закладах, веде до досягнення кожним студентом максимально можливого для нього рівня професійної компетентності

Метою статті є визначення та обґрунтування критеріїв, показників та виявлення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Констатуючий експеримент ми побудували таким чином: по-перше, відібрали контрольну групу та експериментальну; підібрали діагностичний інструментарій; визначили початковий рівень формування компонентів професійної компетентності майбутніх учителів за основними показниками. Опишемо результати виявлення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців.

Для участі у експерименті було обрано 4 групи студентів третього та четвертого курсів Криворізького педагогічного університету, які навчаються на факультеті іноземних мов.

Практично-репродуктивні (ілюстрування взірця, моделі, продукту дій; аналіз його ефективності, технології продукування, оцінювання за поданим зразком); практично-евристичні (висування завдань евристично-практичного характеру, власна оцінка ефективності виконаного завдання, спільний пошук (студентами і викладачами) ефективних технологій у процесі спілкування); практично-дослідницькі (організований пошук ефективного вирішення завдань без допомоги вчителя, самостійне виконання студентами практичних робіт; пошук нових логічних дій творчого характеру, їх обґрунтованість) було використано нами для досягнення цілі

встановлення експерименту, вимірювання наявного рівня професійної компетентності майбутніх вчителів англійської мови та отримання первинної низки матеріалу для організації формуючого експерименту

Розпочали ми констатувальний етап з професіографічного моніторингу, завдяки якому зібрали та проаналізували різнопланову інформацію про чинні вимоги до рівня сформованості професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, який базувався на компетентнісному, особистісно зорієнтованому та діяльнісному підходах, котрі тепер нормативно поєднані у комплекс в новому Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти та обов'язкові для застосування випускниками педагогічних ВНЗ.

Такі підходи дозволили виявити прояви когнітивної, що є інформаційно-концептуальним підґрунтям професійної діяльності, і мотиваційно-ціннісної, до якої належать такі елементи як мотиви, провідні потреби, цінності та ведучи орієнтації індивіда, сфер особистості студентів, тобто наявність знань професійного характеру, загальних переконань, цінностей, що мають слугувати основою для формування професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Такі підходи також виявили залежність між комунікативними вміннями та професійно орієнтованими навичками і вміннями (уміння формулювати власну позицію усно і письмово, навички розумової аналітичної роботи, володіння прийомами діалогоспілкування, використання різних стилей спілкування); готовність майбутнього фахівця використовувати знання та досвід у соціальній й професійній діяльності.

Такі методи дослідження було використано з метою виявлення вихідного рівня сформованості професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов: *тестування* (для виявлення рівня іншомовної комунікативної компетентності); *спостереження* за комунікативною діяльністю (для виявлення ступеня розвитку рефлексійних механізмів особистості, індивідуальних комунікативних особливостей, готовності використовувати здобуті знання і комунікативний досвід); *опитування* (включало запитання на розуміння соціальної, професійної й особистісної значущості професійних знань як компонента професійної підготовки фахівця); *методи моделювання професійної комунікації; метод залучення у професійні, життєві ситуації шляхом систематичної зміни комунікативних ролей або умов однієї і тієї ж задачі* (для виявлення та вивчення індивідуальних особливостей і різнорівневих проявів готовності особистості

використовувати здобуті знання, вміння та досвід у регуляції власної комунікативної поведінки); *аналіз писемного мовлення* тощо.

Серед різних видів опитувань були: за діапазоном опитуваних; за кількістю одночасно опитуваних респондентів; за частотою опитування; за кількістю тем опитування; за рівнем стандартизації.

Зацікавленість в особистих думках студентів привело нас до використання структурованої схеми опитування, а не стандартизованої за формами з відповідями «так/ні», що уможливило отримання додаткової інформації щодо комунікативної компетентності респондента. Завдяки цій формі більшість студентів не відчувала бар'єру перед питаннями з соціальним забарвленням. Не дивлячись на певні труднощі в обробці і порівнянні результатів такого опитування, ми вважаємо за доцільне проводити такі нестандартні опитування.

Представимо один із прикладів такого опитування:

Дайте відповіді на запитання, висловлюючи свою власну думку.

1. Would you say that regular reading motivate learners to study harder? Why? Why not?

2. Do you prefer spoken or written exams? Why?

3. What is your most and least favorite type of homework for you? Why?

4. Did you think about your beauty?

5. Why do you think so many young people want to be celebrities in the future?

6. What would you spend your first wage on? Why?

7. Are you a saver or a spender? What makes some people mean or generous?

8. If you studied in another town, would you prefer to live in the hall of residence or to rent a flat on your own? Why?

Завдяки спостереженню за діяльністю студентів у навчальному процесі та у виробничій практиці було зафіксовано отримані результати, що відображають мотиваційну основу ціннісного ставлення до професійної діяльності та ступінь задоволення рівнем її сформованості.

Наступні приклади завдань, запропонованих з метою виявлення рівня професійної (мовної, комунікативної, дослідницько-пошукової) компетентності:

1) Listen, repeat and practise reading the following words with the stress (прослухайте, повторіть й попрактикуйтеся з читанням слів з наголосом на перший, другий чи третій складі):

a) on the first syllable:

tiny, feature, previously, vital, software, similarly, database, architecture, channel,

backbone, backup, broadcast, central, language, operator;

b) on the second syllable:

ability, device, appliance, equipment, improve, provide, creative, prescribe, appropriate, resource, available, significantly, expand, ensure, responsible;

c) on the third syllable:

interaction, incompatible, connectivity, CD-ROM, cybernetics, decompress, executable, foundation, interactive, isolation, distribution, microprocessor.

2. Arrange the followings in pairs of synonyms (підберіть наступні пари синонімів):

– capacity, supply, personal, frequent, research, creatively, beforehand, tiny, equipment, make notes;

– investigate, ability, small, utensils, innovatively, record, continual, provide, previously, individual.

3. Arrange the following words into the “adjective + noun” combinations (підберіть найпідходящу комбінацію “прикметника та іменника”):

Adjectives: interactive, vast, bank, consumer, information, responsible, computer, appropriate, human.

Nouns: way, connectivity, supervision, drug, professional, superhighway, databases, balance, product.

4. Prepare the project(s): «How do you think certain professions might use computers» («The forces that move us in life») and get ready to present your project(s) in class. Підготуйте проект (и): «Як ви думаєте, які професії можуть використовувати комп'ютери» («Сили, які вимушують нас рухатися у нашому житті») і будьте готові представити свій проект (и) в аудиторії.

5. Comment on Shakespeare's words: «The fault lies not in out stars but in ourselves», «To be or not to be». Прокоментуйте слова Шекспіра: «Провина полягає не в зірках, а в нас самих», «Чи бути чи не бути».

6. Discuss the proverbs (обсудіть прислів'я): A bad beginning makes a bad ending. З поганого почнеш – поганим закінчиш. A bird may be known by its song. Видно пана по халявах. A friend in need is a friend indeed. Друзі пізнаються в біді. A house is not a home. Курчат по осені рахують. Не говори гоп, поки не перескочиш. A journey of a thousand miles begins with a single step. Дорогу осилить той, хто йде. Лиха біда початок. A little knowledge is a dangerous thing. Напівзнання гірше незнання.

Для з'ясування відсутності або наявності розбіжностей у рівні професійної компетентності респондентів усіх обраних груп, тобто для перевірки середніх значень у всіх вибірках, було використано статистичний t-критерій Стьюдента.

З метою з'ясування статистичного зв'язку між складниками професійної компетентності було використано коефіцієнт лінійної кореляції Пірсона (r_{xy}), який вираховувався за формулою:

$$r_{xy} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{\sqrt{[n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2][n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2]}}$$

На ґрунті здійснених опитувань, анкетувань, тестувань й спостережень ми виокремили три компоненти професійної компетентності студентів-філологів та уточнили їх змістовий склад: когнітивний, мотиваційно-ціннісний та операційно-діяльнісний.

Специфіка реалізації технологій кредитно-модульного навчання та предметно-методичного проектування у вищих навчальних педагогічних закладах враховувались у розробленні критеріїв.

Кількісне визначення ефективності педагогічної системи на підставі одного критерію, як справедливо зазначає О. Малихін, неможливе. Об'єктивно необхідно використати цілий комплекс критеріїв або ж один, що виконує функцію значної кількості змінних, що пов'язано з впливовістю зовнішніх і внутрішніх факторів на процес організації самостійної навчальної діяльності студентів [3].

При визначенні критеріїв і показників ефективності педагогічної системи за О. Малихіним доцільно виходити з: співвідношення між приростом кінцевого результату; співвідношення між виявленою ефективністю організації самостійної навчальної діяльності студентів при вивченні окремих навчальних дисциплін і можливістю узагальнення отриманих висновків; урахування темпів приросту ефективності організації самостійної навчальної діяльності студентів від курсу навчання, навчальних дисциплін, від співвідношення зовнішніх і внутрішніх чинників [3].

З урахуванням зазначеного, ефективність запропонованої системи може бути оцінена за спеціально-продуманим комплексом показників. Показник академічної успішності студентів-філологів є одним з найважливіших. Саме тому в ході констатувального етапу експерименту проводились контрольні-блочні роботи, в яких студенти зіставляли таблиці і схеми, розв'язували проблемні завдання, готували письмові та усні відповіді на теоретичні питання. Серед інших показників були: внутрішня мотивація щодо майбутньої професійної діяльності; прагнення до пізнання і самостійного створення нового; сформованість мотивації до здійснення рефлексії; прагнення розв'язувати конкретне професійне завдання самостійно; достатня підготовка для перекладу наукових текстів;

знання правових та етичних норм, які регулюють відносини між людьми в професійних колективах; володіння методикою викладання іноземних мов; вміння самостійно проводити науково-дослідну роботу, пов'язану з перекладознавством; системний самоаналіз іноземного мовлення; вміння працювати з комп'ютерною технікою та онлайн словниками; вміння користуватися інтернет справкою, аналізувати стан справ з питань своєї спеціальності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Аналіз результатів проведених констатувальних зрізів виявив, що за рівнями сформованості компонентів професійної компетентності, переважна більшість студентів знаходиться в межах початкового середнього рівня.

Аналіз навчальних та робочих програм з англійської мови показав, що вони не повною мірою відповідають нагальним потребам сучасної вищої школи, зокрема, впровадженню системи організації інтеграції навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності студентів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Дрогайцев О. І. Формування інформаційної компетентності студентів вищих навчальних закладів у процесі навчання гуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук / О. І. Дрогайцев: спец. 13.00.09 – «Теорія навчання» / Криворізький державний педагогічний університет. – Кривий Ріг, 2009. – 22 с.

2. Король В. П. Формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва: автореф. дис. На здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук / В. П. Король: спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України. – Вінниця, 2016. – 23 с.

3. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних

зкладів: теоретико-методологічний аспект: монографія / Олександр Володимирович Малихін. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – 307 с.

REFERENCES

1. Drohaitsev, O. I. (2009). *Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv u protsesi navchannia humanitarnykh dystsyplin*. [The students' information competence formation in higher educational establishments in the process of the humanities studies]. Kryvyi Rih.

2. Korol, V. P. (2016). *Formuvannia u maibutnykh uchyteliv tekhnolohii profesiinoi kompetentnosti z osnov ahromoho vyrobnytstva*. [The formation of professional competence in agricultural production of intending teachers of technology]. Vinnytsia.

3. Malykhin, O. V. (2009). *Orhanizatsiia samostiinoi navchalnoi diialnosti studentiv vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv*. [Organization of independent educational activity of students of higher educational institutions: theoretical and methodological aspect: monograph: teoretyko-metodolohichniy aspekt]. Kryvyi Rih.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДМИТРУК Лілія Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доктор педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: методика навчання іноземної мови, інтеграція академічної та самостійної діяльності.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DMITRUK Liliya Anatoliivna – Candidate of Philology, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of English Philology of the Krivorogical State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: the methodology of teaching a foreign language, the integration of academic and independent students' activities.

Стаття надійшла до редакції 13. 01. 2019 р.

Рецензент – д.п.н. професор Радул В. В.

УДК 378.14

КОЛБІНА Тетяна Василівна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця e-mail: tkolbina55@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У наш час комунікація є ключовим поняттям для всіх сфер життєдіяльності людини. Найважливіші

функції комунікації у сучасному суспільстві полягають у тому, що вона забезпечує функціонування всіх установ, структур і організацій, соціальну взаємодію людей у